

FERRAN SOLDEVILA I EL CÀNON HISTORIOGRÀFIC CATALÀ CONTEMPORANI

ENRIC PUJOL I CASADEMONT
Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM

Soldevila és la figura central del cànon historiogràfic català. La seva obra, capdavantera en molts aspectes, ha de ser considerada emblemàtica a l'hora de fer la síntesi entre la tradició historiogràfica i la innovació i la modernitat. La seva síntesi d'història de Catalunya —la primera de la historiografia contemporània— i els seus treballs monogràfics sobre l'edat mitjana catalana tenen en comú el desig de fer de la història de Catalunya un referent europeu, i de posar el país dins la universalitat. Va saber fer la síntesi entre historiografia i pensament polític. Soldevila va posar sempre l'estudi del passat català al servei de la reivindicació nacional i de Catalunya, sense que per això disminuís el rigor i l'objectivitat científica de la seva obra. Va ser també un periodista de primera qualitat, per la qual cosa les seves cròniques tenen un alt valor documental.

PARAULES CLAU

Història de Catalunya, cànon historiogràfic, historiografia, edat mitjana.

Ferran Soldevila and the contemporary Catalan historiographical canon

ABSTRACT

Soldevila is the central figure in the Catalan historiographical canon. His work, pioneering in many aspects, must be considered as emblematic in its synthesis of historiographical tradition and innovation and modernity. His synthesis of the history of Catalonia, the first in contemporary historiography, and his monographic works on the Catalan Middle Ages share a desire to make Catalan history a benchmark for Europe and to place his country within universality. He was able to fuse historiography and political thought.

Soldevila always placed the study of Catalonia's past at the service of national and Catalan demands, without this diminishing the thoroughness or scientific objectivity of his work. He was also a top class journalist and his articles have great documentary value.

KEYWORDS

History of Catalonia, historiographical canon, historiography, Middle Ages.

PRÈVIA. QUÈ ÉS UN CÀNON I PER A QUÈ SERVEIX?

La realització d'un cànon, és a dir, una relació dels grans autors i les grans autores i obres que configuren el bo i millor d'una determinada tradició cultural ha estat una pràctica habitual de totes les cultures desenvolupades. Avui dia la utilitat d'un cànon literari general no necessita cap mena de justificació, ja que des de fa uns anys la voluntat de determinar-lo ha despertat una intensa polèmica que ha fet vessar no pas poca tinta. L'aparició del llibre de Harold Bloom *The western canon. The books and school of the ages* (1994) suscità, d'ençà de 1995, una gran expectació internacional que afectà també l'àmbit cultural i lingüístic català.¹ En el nostre cas, a part de la discussió de les polèmiques tesis que Bloom plantejava, l'aparició del llibre va servir per a obrir un gran debat sobre la importància de la fixació d'un cànon literari català que fos assumit per un conjunt significatiu de la mateixa intel·lectualitat nostrada. Les discussions que el llibre desvetllà serviren, sens dubte, per a evidenciar que encara calia definir millor els grans referents d'aquest cànon autòcton, perquè la cosa no era pas tan clara com això. Darrerament, fins i tot, s'ha promogut una gran enquesta informàtica, el *Qüestionari d'obres i autors de la literatura catalana*, impulsada per la Institució de les Lletres Catalanes, que ha comportat la participació de desenes d'especialistes per tal d'arribar a una solució mínimament satisfactòria.

Res de similar no ha passat en el cas de la fixació d'un cànon propi dels historiadors i de les obres de temàtica històrica catalanes. I això que es tracta d'una de les historiografies més antigues i riques d'Europa, que té les arrels

1. 1. Versió catalana: *El cànon occidental*, a càrrec de Lluís COMAS I ARDERIU, Barcelona, Columna, 1995.

en el període medieval i ha fet un paper ben rellevant en l'època contemporània. Ara ja seria urgent d'establir quins són els grans autors i les grans autores de referència al llarg dels temps i d'explicar-ne el perquè. En aquest àmbit, l'actitud general del mateix gremi d'especialistes ha estat més aviat reticent (o indiferent) a dedicar gaires esforços a determinar quin podria ser el cànon historiogràfic català. I, tanmateix, la utilitat d'un cànon, també en aquest camp, és ben palesa. Cal dir que totes les cultures desenvolupades el tenen perfectament definit des de fa temps? Una raó important que explica aquesta actitud indiferent cal cercar-la en la història recent de la mateixa disciplina. La darrera dècada del segle xx i la primera de l'actual centúria s'han caracteritzat per una renovada preocupació per la història de la historiografia pròpia, que fins aleshores havia estat (amb glorioses excepcions) molt negligida.² Els esforços, doncs, s'han centrat més en l'intent de reconstruir una història de la historiografia que no en l'establiment d'un cànon. És lògic (i penso que necessari) que hagi estat així. No podem negligir el fet incontestable que per a poder erigir un cànon cal que prèviament hi hagi una història prou coneguda i sistematitzada que ens permeti conèixer amb suficient grau de detall els autors i les autores i les obres que cal considerar. La meua voluntat ha estat precisament la de contribuir-hi activament, en el desenvolupament d'aquesta història.³ Fins i tot de cara al futur immediat crec que la major part de l'esforç col·lectiu s'haurà de dirigir envers aquesta direcció. Ara bé, això no treu que paral·lelament s'obrin noves vies a l'hora de contribuir al desenvolupament d'una disciplina tan complexa com ho és la historiografia. I la determinació d'un cànon seria una eina molt i molt útil. No deixaria de ser un exercici més de crítica historiogràfica, per bé que en la confecció d'aquesta relació argumentada de grans noms de referència, a part

2. Una panoràmica crítica de l'evolució experimentada en el tombant de segle la vaig donar a «Historiografia catalana: d'un segle a un altre», *L'Espill*, núm. 26, tardor 2007, p. 24-35.

3. De fet, la versió publicada de la meua tesi doctoral *Història i reconstrucció nacional. La historiografia catalana a l'època de Ferran Soldevila* (Catarroja-Barcelona, Afers, 2003) ja contenia una síntesi del desenvolupament historiogràfic català des del tombant del segle XIX-XX fins als anys setanta, data de la mort de l'historiador. Així mateix, vaig codirigir (junt amb Jordi CASASSAS) el *Diccionari d'historiografia catalana* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2003), que tingué com a director principal Antoni Simon i que constitueix una fita indiscutible en aquest procés de recuperació de la nostra tradició historiogràfica.

dels historiadors, convindria que hi participessin també pensadors, científics socials, escriptors i artistes, que hi podrien fer aportacions ben substantives.

Una de les coses que més clarament ha evidenciat l'aparició de l'obra de H. Bloom esmentada anteriorment ha estat la utilitat altament pedagògica i clarificadora que pot tenir un cànon renovat que vagi més enllà de la sacralització d'uns autors i unes obres o de la mera llista de llibres d'estudi obligatori. Per més subjectiu i per més condicionat per una visió ideològica (la del seu autor) que sigui, un cànon encara pot complir, ara i ací, una determinada funció social orientadora, especialment per a un públic culte no especialitzat (tant pel que fa a l'ensenyament com pel que fa als mitjans de comunicació de massa).

F. SOLDEVILA, FIGURA CENTRAL DEL CÀNON HISTORIOGRÀFIC CATALÀ

Tot i l'interès personal que tinc envers un projecte d'aquestes característiques, reconec que hauria de ser el producte d'un gran debat col·lectiu i que el tema depassa llargament el contingut d'aquesta conferència. Tanmateix, en la perspectiva de l'establiment d'un hipotètic i futur cànon historiogràfic català, quin seria el lloc que hi podria ocupar Ferran Soldevila (Barcelona, 1894-1971)? Pel que fa a la contemporaneïtat del segle xx, penso que hi ocuparia un lloc central junt amb altres dos grans noms, Jaume Vicens Vives i Pierre Vilar. Ara bé, a diferència d'aquests dos altres grans historiadors i de la resta de bons historiadors del període, penso que ell és el més «canònic» de tots. Atenció, no dic pas el «millor» historiador, però sí el més «canònic».

Un dels criteris de partida per a una tal consideració (segons l'esmentat Bloom, però també segons molts altres crítics i escriptors destacats) és la constatació de la impossibilitat de prescindir de l'autor considerat i del llegat que l'envolta, fins al punt que arriba a ser confós amb la mateixa tradició. No cal insistir gaire en el fet que es compleix perfectament aquesta condició en el cas de Ferran Soldevila, a qui fins i tot els crítics i els detractors han equiparat a la tradició historiogràfica catalana.

Un segon element, molt vinculat amb l'esmentat suara, és el d'haver sabut resoldre (en el seu moment) el conflicte permanent entre tradició i innovació. L'assimilació de la proposta soldeviliana amb el llegat col·lectiu anterior és tan forta que el lector mateix deixa de trobar-la rara (fins al punt que, com ja s'ha dit, s'arriba a identificar la seva obra amb la tradició mateixa). I és que la in-

novació profunda és aquella que s'incorpora a la pròpia tradició i possibilita la seva renovació i continuïtat. No en va la funció dels clàssics —segons un altre autor «de referència» per a aquesta temàtica, el crític i poeta Thomas Stearns Eliot— és la de fer de lligam entre el món vell i el nou.⁴ No hi ha dubte, doncs, que, en el cas de Ferran Soldevila, a la condició d'historiador «canònic» cal afegir-hi la d'historiador «clàssic» contemporani.

Certament, Ferran Soldevila compleix totes les exigències que se solen demanar en aquests casos. Una de les principals, apuntada per Bloom, és la d'haver estat capaç de realitzar les grans síntesis de la seva època. Quin dubte pot haver-hi que Soldevila compleix amb escreix aquest requisit? Tres obres cabdals de la seva bibliografia ho demostren a bastament: la *Història de Catalunya* (que tingué una primera edició el 1934-1935 i una segona edició revisada i augmentada el 1962-1963), la *Història d'Espanya* (de la qual només aparegué la versió espanyola de 1952-1959, tot i que originàriament fou redactada en català i se'n conceberen versions en anglès i en francès) i la biografia *Pere el Gran* (1952-1962), que es pot considerar ben bé la seva «obra mestra inacabada».⁵ Cal remarcar, a sobre, que la *Història de Catalunya* (que, de fet, és la seva obra més emblemàtica) fou la síntesi de dues èpoques diferents (una circumstància completament insòlita en el panorama historiogràfic català de tots els temps). En la primera versió (de 1934-1935) ho fou de l'aportació feta al llarg del primer terç del segle xx, i en la segona (de 1962-1963), del període comprès entre la postguerra i els anys seixanta.

I encara cal tenir present que als tres títols esmentats s'hi podrien afegir, en aquesta consideració d'«obra mestra», els seus dietaris, repartits en tres grans títols: *Al llarg de la meua vida* (1970), *Dietaris de l'exili i del retorn* (en dos volums, 1995-2000) i *Els dietaris retrobats* (2007).⁶ Uns dietaris que, presos en conjunt, constitueixen el millor exponent del gènere de tota la modernitat i ens revelen la gran categoria de Soldevila com a escriptor, com a crític literari i com a analista del seu

4. «What is a classic» (1944), a *On Poetry and poets*, Londres, Faber & Faber, 1957 (versió catalana: *Sobre poetes i poesia*, a càrrec de Betty ALSINA KEITH, Barcelona, Columna & Faig, 1999).

5. L'any 1995, l'Institut d'Estudis Catalans va fer una nova edició en dos volums de tot el que ja havia publicat anteriorment sobre Pere el Gran i va incloure-hi una part fins aleshores inèdita que havia preparat Miquel COLL I ALENTORN.

6. Publicats, respectivament, per Edicions 62 de Barcelona i per Edicions 3i4 de València (els dos darrers títols).

temps. Així, un crític actual com Lluís Bonada, en considerar l'obra dietarística de Ferran Soldevila, no ha dubtat a qualificar l'autor d'«un nou Stendhal».⁷

Però Soldevila també compleix, amb escreix, tot un altre reguitzell de condicions establertes per Eliot: partir de la concreció local però tenir una visió global, allunyada del provincianisme; tenir capacitat de proporcionar-nos un criteri; ésser un creador de llengua (i haver dedicat tota una vida a explorar els recursos de l'idioma propi) i, finalment, que l'autor i l'obra considerats hagin estat el resultat d'un moment de maduresa de la cultura en què han sorgit. En aquest darrer sentit, la seva obra més emblemàtica, la *Història de Catalunya*, té un paper simbòlic de primeríssim ordre, ja que pot ésser considerada com la concreció, en l'àmbit historiogràfic, de la represa nacionalitzadora contemporània.

Ara bé, per damunt de totes les condicions fins ara apuntades, allò que se li demana a un «clàssic canònic» és que resisteixi el que Paul Ricoeur ha definit com «la prova del canvi», és a dir, que fora del seu context històric ens digui coses útils per a l'ara i ací.⁸ No en va, com assenyala Ricoeur, és en aquesta capacitat de contextualització i recontextualització que es fonamenta el seu «classicisme». O, en altres paraules, que compleixi el que Jordi Galí demana a tot clàssic: que cada vegada que el llegim ens digui alguna cosa de nou sobre el nostre present.⁹ Em sembla que la simple lectura de l'obra soldeviliana (especialment els seus títols principals) demostra prou bé, per si mateixa, la seva vigència. I és que els clàssics es defensen sols.

LA PROPOSTA HISTORIOGRÀFICA SOLDEVILIANA

Quins són els elements en què es fonamenta la proposta historiogràfica soldeviliana i que són la base de la seva vigència?¹⁰

7. L. BONADA, «El descobriment d'un nou Stendhal, Ferran Soldevila», *El Temps*, 26 de maig de 2007, p. 84.

8. F. EWALD, «Paul Ricoeur: un parcours philosophique» (entrevista), *Magazine Littéraire*, núm. 390 (setembre de 2000), p. 20-26.

9. Vegeu la seva conferència de presentació del llibre *Textos fonamentals de Jaume Vicens Vives* (Barcelona, Barcelonesa d'Edicions, 1998, a cura d'ell mateix), reproduïda a *Relleu*, núm. 58 (1998), p. 38-39.

10. A part de la tesi ja citada, amb anterioritat havia publicat una biografia intel·lectual d'aquest historiador: *Ferran Soldevila. Els fonaments de la historiografia catalana contemporània* (Catarroja-Barcelona, Afers, 1995), on es feia una exposició detallada de la seva aportació.

El primer i principal, haver reeixit a elaborar un projecte historiogràfic desprovincianitzador, conseqüent amb el seu lema: «Fer de Catalunya un poble normal». Un mot d'ordre que entronca amb una línia iniciada ja amb la Renaixença, però que encara avui no s'ha acomplert del tot i que constitueix per als historiadors actuals tot un repte. D'aquí que a ulls d'ara puguem qualificar el seu projecte historiogràfic de «sobiranista», per usar un mot de moda. La seva proposta d'assolir una historiografia desacomplexada defuig, però, tot plantejament xovinista o patrioter: la historiografia catalana té una coherència pròpia i és una més de les que hi ha al món. En un plantejament així, no hi entren ni les actituds d'autocomplaença ni tampoc els sentiments d'inferioritat o de subordinació a d'altres àmbits historiogràfics per pròxims i puixants que siguin (com són el francès o l'espanyol).

Aquesta proposta normalitzadora es fonamenta en dos punt bàsics. L'un és l'ús de la llengua pròpia com a idioma científic i de creació literària. L'altre és l'estudi del conjunt de l'àmbit nacional, de la totalitat de les terres de parla catalana i no tan sols d'una part, convencionalment reduïda massa sovint a l'estricta Principat (o, fins i tot, només a Barcelona i rodalia).

Ambdós elements —llengua i definició del marc nacional— són d'una important transcendència metodològica ja que impliquen, d'una banda, determinar quina és l'eina bàsica de treball, i de l'altra, definir nítidament quin és l'àmbit d'estudi propi de la historiografia catalana (una premissa fonamental, aquesta de definir el propi àmbit d'estudi, perquè es pugui parlar de ciència).

Una precisió: naturalment, quan es diu «àmbit d'estudi propi» no es vol dir «àmbit d'estudi exclusiu». El passat català és la matèria bàsica, si es vol «preferent», de la historiografia catalana, però sobretot és el punt de partida (o de referència) a partir del qual es poden analitzar d'altres realitats passades (i sense el qual tota comparació esdevé impossible). Per tant, optar per una historiografia desacomplexada no comporta, de cap manera, un «recloure's en si mateix», sinó que és la condició perquè la historiografia autòctona assoleixi una dimensió internacional.

En el cas de Soldevila, la consciència que la història de Catalunya, dels Països Catalans, forma part de la història d'Europa, del món, és repetidament present en la seva obra, cosa que el porta a analitzar el passat català no de manera aïllada, sinó en relació amb el context internacional de cada època (ja sigui per veure la participació catalana en el desenvolupament general o, a

la inversa, per veure com aquest darrer influí la nostra realitat passada en un moment determinat).

Així mateix, la trajectòria de Soldevila evidencia com també els historiadors catalans (com a tals) formen part de la comunitat científica internacional, una «evidència» que, malauradament, avui encara no és tal. D'ací la seva preocupació per conèixer la visió que intel·lectuals d'arreu del món tenen de la realitat catalana present i passada, així com el seu interès d'establir-hi contactes de manera continuada.

En l'anàlisi de l'obra soldeviliana també hi trobem com a constant la consideració que existeix una visió pròpia dels historiadors catalans (creada històricament pel que es pot dir, amb propietat, tradició historiogràfica catalana) d'interpretar realitats passades altres, i fins i tot que existeix també (com a mínim en potència) una visió pròpia de la història universal en el seu conjunt.

Un altre dels punts fonamentals de la proposta soldeviliana és l'explicitació del vincle entre historiografia i pensament polític, i no el seu ocultament darrere una pretesa «objectivitat absoluta» impossible o d'una aparença de «desideologització» (òbviament, també només aparent). Això sol demostra la seva honestedat científica. Ell declara d'entrada el seu propòsit historiogràfic, que és alhora un propòsit polític: «Fer de Catalunya un poble normal».¹¹ Ara bé, encara que sigui «polític» (i que abans hem qualificat de «sobiranista»), no es tracta d'un objectiu «partidista», sinó d'un propòsit ampli que pretén ser al màxim d'unitari per tal que sigui assumit també per la gran majoria del poble català i esdevingui, així, una realitat.

En l'acompliment d'aquest seu objectiu normalitzador hi té un paper clau la conscienciació massiva, cosa que explica la seva voluntat de donar visions de síntesi global de l'esdevenir històric col·lectiu i de no dubtar a l'hora de redactar obres de divulgació (àdhuc per a un públic infantil). Així, la combinació de la realització d'obres de divulgació amb l'alta investigació constituí una altra de les constants més remarcables de la seva trajectòria professional (cal dir que compartida també pels altres grans noms de la historiografia catalana del segle xx). Aquestes visions sintètiques, segons els seu criteri, havien de ser també globals, és a dir, que contemplessin el conjunt de l'activitat humana; un objectiu que també es fixà per a les seves obres més especialitzades. D'ací que,

11. Aquest lema, segons explicà ell mateix, l'havia pensat com a títol de la seva *Història de Catalunya*. Vegeu *Al llarg de la meua vida*, Barcelona, Edicions 62, 1970, p. 291.

per a complir el seu propòsit, ell fos un dels pioners en l'estudi d'àmbits sovint negligits per la historiografia acadèmica de la seva època, com ara la història de la dona, la de la vida privada o la de les mentalitats.

El propòsit de construir una visió històrica globalitzadora el féu tractar una de les «grans qüestions» pròpies del debat historiogràfic de tots els temps, la relació entre l'estudi d'un personatge històric determinat i la seva circumstància històrica. L'abordà en les múltiples biografies que redactà, especialment en les seves ambiciosos monografies sobre els grans reis catalans del segle XIII: Jaume I i Pere el Gran. Per ell, doncs, la biografia no era pas cap mena de gènere historiogràfic «menor», sinó tot al contrari, ja que, si el biògraf i el biografat eren de categoria, considerava que incloïa també la història de la col·lectivitat on el personatge estudiat va viure. Ell mateix s'arribà a autoaplicar l'estudi d'aquesta dialèctica entre individu i moment històric, especialment en el seus dietaris personals, on trobem el cronista de la seva època i també l'escriptor que sap analitzar-se a si mateix i que no dubta a consignar fins i tot els elements més íntims i quotidians.

La proposta historiogràfica de Soldevila també es caracteritzà pel seu valor heurístic, en la doble accepció del terme: en la seva concepció moderna, de disciplina que es proposa establir unes regles de la recerca científica, i també en la versió més tradicional, que l'entén com a mètode de recerca i aplec de fonts, i com a base de la crítica històrica.

Pel que fa a la primera accepció, de manera dispersa en el conjunt de l'obra, hi trobem un seguit d'elements que, aplegats i sistematitzats, podrien configurar una veritable preceptiva historioliterària, amb una gran dosi de reflexió metodològica sobre la mateixa disciplina històrica.

Pel que fa al valor dels documents nous que aporta i a la seva crítica de les fonts (tant de les noves com de les velles), aquest és un mèrit que li ha estat reconegut fins i tot pels seus detractors, molt dels quals no han dubtat gens a utilitzar-les per a llurs treballs. Encara avui la documentació que Soldevila aportà en les seves obres és utilitzada com a font per a nombrosos estudis moderns, fins al punt que convindria realitzar una recerca sobre l'abast d'aquest ús en el decurs dels darrers decennis del segle XX per tal de corroborar-ne la seva generalització.

L'assumpció del valor científic de la disciplina històrica no va dur Soldevila a rebutjar els elements d'«art» que pogué tenir. I, a la inversa, veia en moltes manifestacions artístiques elements que podien ser molt útils a la recerca històrica pròpiament dita. Per ell «ciència» i «art» no eren dues categories

antagòniques sinó complementàries, ja que s'enriqueixen mútuament. D'ací la multiplicat de la seva producció creadora (poesia, teatre, periodisme, crítica literària i cultural...). Un cas emblemàtic d'aquesta simbiosi i de l'enriquiment que se'n pot extreure el constitueix el periodisme. Efectivament, Soldevila esdevingué en els anys vint, i sobretot a l'inici dels trenta (quan arribà a ser director de la prestigiosa *Revista de Catalunya*), un periodista excel·lent. Aquest domini del mitjà periodístic i dels instruments propis de l'historiador feren possible que dediqués tot un número monogràfic de l'esmentada *Revista de Catalunya* a la proclamació republicana de 1931, pocs dies després d'haver-se produït.¹² El títol de l'exemplar, *Història de la proclamació de la República a Catalunya*, és ben revelador de la intenció de Soldevila. Vol fer una «història» i no una «crònica», i així ho explica en la introducció que fa en aquell monogràfic: «Historiadors per professió i per vocació, hem procurat portar a aquestes pàgines d'història contemporània la mateixa rigor crítica i la mateixa imparcialitat que procurem dur a l'estudi de la història més remota i ens hem esforçat a presentar els esdeveniments separats a penes de nosaltres —potser diríem millor, units a nosaltres— pel transcurs d'alguns dies amb la mateixa seriositat que hauríem presentat esdeveniments arrossegats enllà del passatge dels segles». Encara avui, aquell monogràfic constitueix una mostra excel·lent del que en podríem dir «història immediata», un gènere encara ben poc conreat pels historiadors i les historiadores actuals.

El domini que demostrà tenir Ferran Soldevila de diferents gèneres literaris li va permetre assolir una expressió escrita que el convertí en un dels prosistes més importants del seu segle, com han reconegut destacats escriptors i crítics literaris contemporanis (entre els quals Josep Pla, Joan Fuster, Domènec Guansé, Miquel Arimany, Joan Triadú i Albert Manent), i en un poeta gens menyspreable que comptà amb el suport decidit de figures com Josep Carner i Carles Riba, i que exercí un mestratge decisiu en una poeta de la categoria de Rosa Leveroni.¹³

12. Núm. 69 (maig de 1931). Més modernament ha estat reeditada, amb el mateix títol, a cura de Pere GABRIEL, que hi ha incorporat un clarificador estudi històric i un important enriquiment documental (Barcelona, Curial, 1977).

13. Una mostra prou extensa de la seva poesia es pot trobar a F. SOLDEVILA, *Antologia poètica*, Gaüses (Empordà), Llibres del Segle, 2004. Pel que fa al mestratge que exercí en la poeta Rosa Leveroni i a la relació sentimental que mantingueren, vegeu R. LEVERONI, *Confessions i quaderns íntims*, València, Edicions 3i4, 1997 i F. SOLDEVILA i R. LEVERONI, *Cartes d'amor i d'exili*, Barcelona, Viena Edicions, 2009.

CRITERIS I ACTITUDS PERSONALS GAIREBÉ INTRANSFERIBLES

Junt amb tot aquest seguit d'elements nous que ens permeten determinar la seva vigència hi ha també tot un seguit de criteris i actituds que conformen el seu estil més personal i que avui dia semblen tenir una renovada actualitat.

Un és la reivindicació de l'apassionament, que no és per ell sinònim ni de partidisme intransigent ni de manca d'exactitud o de deformació de la realitat, sinó que respon a la creença que la història «té alguna cosa de reivindicativa». D'ací que l'historiador sovint sigui una consciència crítica de la societat i es comprometi amb el destí de la col·lectivitat en què es troba (sobretot en el moments més difícils).

Un altre és l'equanimitat, que no cal confondre amb la imparcialitat pura, que és impossible. Precisament és perquè Soldevila parteix del reconeixement d'aquesta impossibilitat (i de la inevitable adscripció ideològica de l'historiador) que reclama serenitat en el judici i que hom procuri ser al màxim de just sempre i amb tothom, especialment a l'hora d'exposar fidelment els motius dels qui no són de la pròpia corda (àdhuc dels qui el mateix historiador considera enemics).

Una tercera actitud és la de la recerca de la veritat, especialment exemplar en períodes com l'actual, de gran confusió. La defensa de la necessitat de cercar la veritat va lligada a la consciència de construcció d'una ciència i implica, per tant, la predisposició i la capacitat de rectificar les pròpies afirmacions. Ferran Soldevila sempre va tenir la inquietud de corregir allò que li semblava que s'havia demostrat erroni. Això explica, per exemple, l'interès que demostrà a fer una segona edició corregida i augmentada de la seva *Història de Catalunya*.

I, finalment, una quarta actitud que cal assenyalar és la seva reivindicació del treball, sobretot de la capacitat «vivificadora» del treball. Una creença que explicità en diferents ocasions, però que concretà de manera eloqüent en el títol d'un dels seus articles del període d'exili: «Treballar, treballar, treballar».¹⁴ En aquest escrit hi deia: «Res d'excuses defallents. Res d'abandonar-se a la inanició, per pessimisme, per laxitud o per comoditat. L'esterilitat en aquest període seria la pitjor de les desercions». De manera conseqüent amb aquest plantejament, s'autoimposà una activitat aferrissada no tan sols en el període d'exili,

14. *Catalunya*, núm. 104, Buenos Aires (juliol de 1939), p. 10.

sinó també durant els anys de resistència antifranquista, fins a la seva mort. No ha de sobtar, doncs, que el volum de la seva producció no minvés ni en les circumstàncies més desfavorables.

Bé, ja per cloure la xerrada, només voldria insistir en un darrer aspecte: en el caràcter altament simbòlic de la mateixa trajectòria vital i professional de Ferran Soldevila. Ell va viure en carn pròpia els moments més significatius de la història del convuls segle xx.

Així, participà en el procés d'institucionalització cultural i política del primer terç del segle, ja que es formà en el si del Noucentisme (fou alumne dels Estudis Universitaris Catalans i treballà de ben jove a l'Institut d'Estudis Catalans), féu part de la resistència cultural a la dictadura de Primo de Rivera i donà un suport decidit a la Generalitat republicana (fins i tot en els moments més difícils de la Guerra Civil de 1936-1939). Hagué de patir exili i fou víctima de la repressió franquista, però, retornat a Barcelona d'ençà del 1943, intensificà la seva activitat de manera conseqüent amb un ideari i una praxi política i intel·lectual forjats en un context de lluita constant, que mantingué fins a la seva mort, el 1971.

El seu va ser un context històric de lluita constant, però també de canvis i d'estímuls intel·lectuals renovats, cosa que li va permetre elaborar una obra històrica que evolucionà cap a una formulació molt personal, integradora dels corrents més innovadors de cada moment. Així, no és aventurat afirmar que l'anàlisi de la seva producció recull l'evolució general de la historiografia catalana i europea de les dues terceres parts del segle xx, cosa que reforça la posició «central» que ocupa en el cànon historiogràfic català contemporani.

Moltes gràcies per la vostra atenció.